

Ks. TADEUSZ GACKI (1771–1838),

OD 1835 DO 1838 ROKU PROBOSZCZ PARAFII W JEDLNI

Urodził się 2 marca 1771 roku we wsi Pęsy (wówczas powiecie łomżyńskim województwa augustowskiego). Szkołę początkową ukończył w Łomży i w wieku 18 lat wstąpił do zakonu pijarów w Łukowie. Studia filozoficzno-teologiczne rozpoczął w Drohiczyń, kontynuował w Szczuczynie a zakończył w Łomży. Po otrzymaniu święceń – 30 sierpnia 1795 r. – został skierowany jako nauczyciel wymowy i prefekt konwiku do Radomia do Kolegium Księży Pijarów (dziś w budynku Muzeum im. Jacka Malczewskiego). W 1804 r. otrzymał nominację na stanowisko Rektora Kolegium Pijarów w Radomiu. W niezwykle trudnych czasach dla Polski pełnił te obowiązki nieprzerwanie aż przez dwanaście lat. Od 6 czerwca 1815 r. równoległe ks. Tadeusz Gacki był proboszczem parafii we Wsoli. Cztery lata później, 24 listopada 1819 r. został mianowany dziekanem Dekanatu Radomskiego, a 8 grudnia 1823 r. otrzymał godność kanonika honorowego Kapituły Sandomierskiej. Obowiązki proboszcza Jedlni pełnił od września 1835 r. Zmarł w 1838 r., został pochowany na cmentarzu „starym” w Jedlni. Na krzyżu z szarego piaskowca o charakterystycznym kształcie trzylistnej koniczyny możemy przeczytać: *X. Tadeusz Gacki, b. rektor XX. Pijarów w Radomiu. Od 1815 pleban wsolski, dziekan radomski, kanonik sandomierski, a od 1835 r. prob. Tutejszy, umarł w Jedlni 9 stycznia 1838 r. w 67 r. życia.*

Ks. JÓZEF GACKI (1805–1876)

OD 1837 WIKARY, OD 1838 R.

AŻ DO ŚMIERCI PROBOSZCZ PARAFII JEDLNI

Urodził się 20. marca 1805 we wsi Pesy. Naukę rozpoczął w szkole w Łomży, po ukończeniu V klasy Kolegium XX Pijarów w Radomiu w 1821 r. wstąpił do nowicjatu w Łukowie. Rok później po złożeniu ślubów zakonnych kontynuował naukę w Warszawie. Wydział Nauk i Sztuk Pięknych Uniwersytetu Warszawskiego ukończył w 1827,

równoległe studiował teologię w Głównym Seminarium Warszawskim.

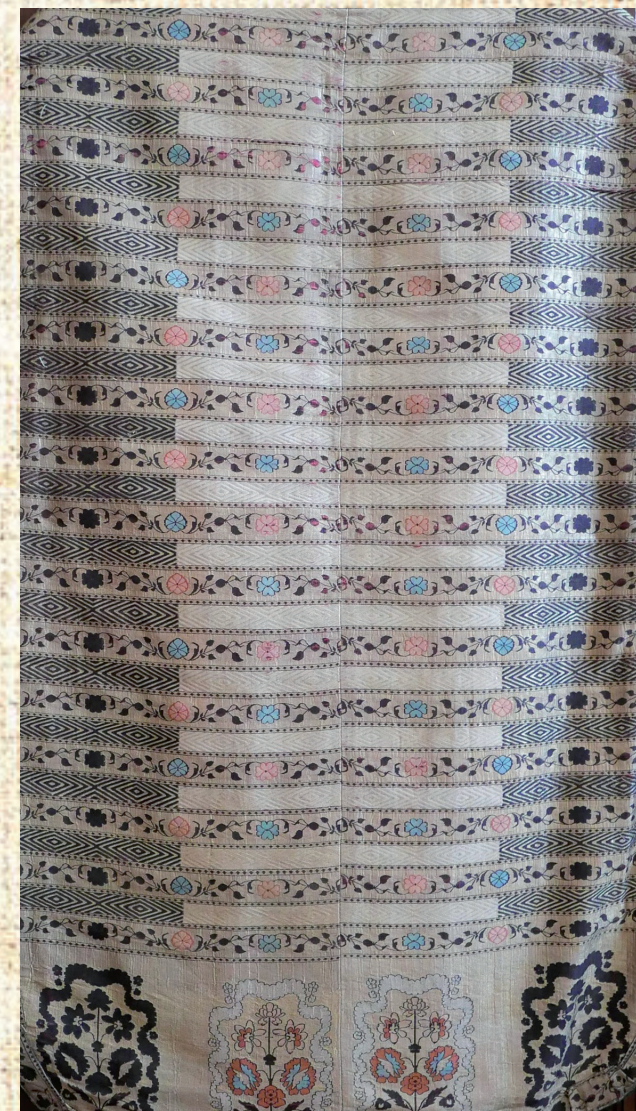
Po zakończeniu nauki przez trzy lata pełnił obowiązki profesora Szkoły Wojewódzkiej ks. Pijarów w Piotrkowie. Delegowany przez zgromadzenie na studia do Berlina wrócił na wieść o wybuchu powstania listopadowego. Aktywnie włączył się w niepodległościową działalność „Towarzystwa Patriotycznego”, dołączył do korpusu gen. Józefa Dwernickiego pełniąc funkcję kapelana podczas kampanii wołyńskiej. Po odbyciu kary rocznych zamkniętych rekolacji skierowany został jako wikary do Międzyrzecza Podlaskiego. Do Jedlni trafił w 1837 r. Po śmierci stryja w 1838 r. pełnił obowiązki administratora a później proboszcza. W okresie 1842–1860 powstała większość opracowań historycznych okolicznych miejscowości publikowanych w „Pamiętniku Religijno-Moralnym”. Po ataku powstańców 22/23 stycznia 1863 r. na kompanię rosyjskich saperów stacjonujących w Jedlni w wyniku carskich represji został pozbawiony godności kościelnych i przynależnych mu beneficjów. Poświęcił się pracy wśród mieszkańców i badaniom naukowym. Najważniejsze prace historyczne ks. Gackiego to: *O rodzinie Jana Kochanowskiego, o jej majątnościach i fundacjach* (1869), *Benedyktynski klasztor w Sieciechowie według pism i podań miejscowych* (1872), *Benedyktynski klasztor św. Krzyża na Łysej Górze* (1873), *Jedlnia, w niej kościół i akta obelnego prawa* (1874). Na szczególną uwagę zasługuje modlitewnik *Głos do Boga* wydany w 1863 r. Zdobył niezwykłą popularność wśród wierzących i doczekał się ośmiu kolejnych wznowień (z tego aż pięciu już po śmierci autora).

Zmarł 21 listopada 1876 roku, pochowany na cmentarzu „starym” w Jedlni.

IZBA PAMIĘCI IM. KSIĘŻY TADEUSZA I JÓZEFA GACKICH

krótki opis ekspozycji

Barokowy ornat z pasa słuckiego złotolitego (XVIII w.)

Wydawca: Parafia pw. św. Mikołaja, Stowarzyszenie JEDLNIA

Poświętne 21, 26-670 Pionki

Projekt dofinansowany przez Gminę Pionki, Nadleśnictwo Kozienice w Pionkach

Jedlnia 2020

opracował: Wawrzyniec Pestka

ZABYTEKOWE SZATY LITURGICZNE

ORNAT BAROKOWY DRUGA POŁ. XVIII w.

Uszyty z pasa słuckiego złotolitego z osią symetrii w połowie szerokości ornatu. Brzegi obszyte wąskim paskiem tkaniny z dekoracją roślinną. Tył i przód powtarza układ rozłożonych naprzemiennie pasków, z których jeden wypełniony dekoracją geometryczną, jasno i ciemnobrazową, a drugi beżowo-brązową wicią roślinną. U dołu z tyłu ornatu podwójna głowa [zakończenie] pasa w formie zdobień kwiatowych. Podszewka czarna.

ORNAT ZIELONY, PÓŹNY BAROK, POZĄTEK XIX w.

Brzegi ornatu obszyte wąskim srebrnym galonem. Kolumna prosta wyodrębniona szerokim srebrnym galonem. Boki z zielonego jedwabiu w duże wzory kwiatowe. Kolumna i przód ornatu z tkaniny o jasnoróżowym tle, na którym wzór w drobne kwiatki. Przez całą długość kolumny biegną trzy zielone paski oplecione szlaczkami we wzory geometryczne i kwiatowe.

DALMATYKA BIAŁA, ROKOKO, DRUGA POŁOWA XVIII w.

Brzegi obszyte szerokim srebrnym galonem. Węższy złoty galon wydziela przód i tył. Dalmatyka z białego jedwabiu tkanego w delikatne wzory kwiatowe. Na nim powtarzający się motyw gałązki wyszywanej złotą i srebrną nitką, na którym haftowane kwiaty w kolorach niebiesko-fioletowym, różowym i czerwonym.

KAPA Z AKSAMITU, NEOBAROK, 1885

Przód kapy wydzielony galonem. Boki i tył z aksamitu. Na podszewce napis atramentem – „Księża Jedleńscy. w. r. 1885”.

KIELICH MSZALNY, PUSZKI NA KOMUNIKANTY (CYBORIUM)

Pozłacany kielich mszalny, czara, trzon i stopa bez ozdób, od wewnątrz na podstawie wygrawerowany napis: „Dar księdza Adama Łukasiewicza, który pracował w Jedlni od 1918 do 1920 r.”.

Cyborium na konsekrowane komunikanty w formie kielicha z wieczkiem. Na stopie motywy roślinne, liście i owoce winogrona, trzon ozdobiony zgru-

bieniami na nich motywy kwiatów lilii zwróconych ku dołowi. Kielich w formie kopuły, pozłacany wewnątrz, kopuła w dolnej części ze zdobieniami geometrycznymi i sześcioma główkami aniołków ze skrzydłami. Wieczko zwieńczone krzyżykiem trójdzielnym. Naczynie na komunikanty niskie w formie puszki, okrągłe z wieczkiem i krzyżykiem, pozłacane wewnątrz.

RZEŻBA ŚW. JANA NEPOMUCENA,

KONIEC XVIII w., ROKOKO, DREWNO

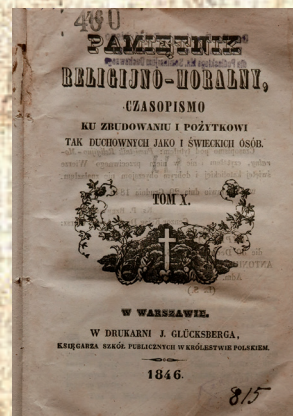
Układ postaci oparty na figura serpentinata [silne skrucenie ciała, podkreślające lekkość i dynamikę], lewa noga zgięta w kolanie, korpus zwrócony w trzech czwartych w lewo, głowa pochylona na prawe ramię. W lewej ręce wzniesionej na wysokość łokcia trzyma lilie, w prawej (brak dłoni) krzyż, który opiera o ramię. Twarz okolona zarostem, włosy kręcone. Ubrany w sutannę, komżę i narzutkę. Na głowie biret. Szaty silnie sfalowane.

Rzeźba po konserwacji w 2010 r.

PIERWODRUKI

Oryginały *Pamiętnika Religijno-Moralnego: czasopisma ku zbudowaniu i pożytkowi tak duchownych jako i świeckich osób* (wydawca Druk. J. Glücksberg, Antoni Hlebowicz Warszawa), w którym ks. Józef Gacki publikował swoje prace poświęcone historii regionu: Jedlińsk (tom 3, 1842), Odechów (tom 6, 1844), Jedlnia (tom 10, tom 11, 1846), Kozienice (tom 13, 1847), Magnuszów (tom 15, 1848), Świerże (tom 17, 1849), Wsola (tom 18, 1850), Brzoza (tom 19, 1850), Skaryszów (tom 25, 1853), Iłża (tom 27, 1854), Radom (tom 29, 1854, tom 31, 1856, tom 33, 1857, tom 2 serii 2, 1858, tom 5 serii 2, 1860), biogram ks. Kłacyńskiego (tom 1 serii 2, 1858)).

Jan Długosz *Dziejów polskich ksiąg dwanaście* (tomów 5) przekład Karola Mechczyńskiego Kraków 1867–1870

Kodeks dyplomatyczny Małopolski (tom I: 1178–1386, tom II: 1153–1333) nakładem Akademii Umiejętności w Krakowie, 1876–1886.

RĘKOPISY KSIĄG PARAFIALNYCH

Księga Ślubów od stycznia 1695 do 22 listopada 1795 obejmująca 232 strony – zgodnie z zarządzeniem Konsystorza Sandomierskiego zaparafowana własnoręcznie przez ks. Józefa Gackiego z datą 3/15 lipca 1852

Księgi Zgonów (Akta Zejścia) – sygn. 73, wpis ks. Józefa Gackiego o pochówku siedemnastu bezimiennych powstańców z oddziału Jankowskiego poległych w potyczce pod Jaściami 20 kwietnia 1863 roku.

NEOBAROKOWY PACYFIKAŁ,

KONIEC XIX w. (FRAGET)

Krzyż z relikwiarzem [z łac. pacificale – pokój czyniący] podawany wiernym do ucałowania. Stopa owalna z dekoracją roślinną z motywem winnej latorośli. Na trzonie

krucyfiks: ramiona zakończone trójlistnie z główkami aniołów. Na krzyżu rozciągnięte ciało Chrystusa. Pod stopami motyw trupy czaszki ze skrzyżowanymi piszczelami. W miejscu przecięcia się ramion krzyża plakietka z glorią. Z tyłu okrągła przeszlona puszka na relikwie. We wnętrzu stopy na zaślepce wybity znak wytwórcy: FRAGET W WARSZAWIE, poniżej PLATER, na dole cyfra 3, nad owalem dwugłowy orzeł, a po jego bokach wybite mniejsze orzelki w owalach. Zachowana oryginalna papierowa etykieta firmowa.

PACYFIKAŁ NEOKLASYCYSTYCZNY, POZĄTEK XX w.

Stopa na planie koła, kopulasta, profilowana uskokowo z dekoracją z motywem winnej latorośli. Nad nim kołnierz z profilowanym wypukłym ćwierćwałkiem z uskokiem przechodzący w niski walcowaty trzon, na trzonie krucyfiks o krawędziach ujętych ramkami. Na krzyżu rozciągnięte ciało Chrystusa. Nad głową plakietka z napisem INRI. W miejscu przecięcia się ramion krzyża plakietka z glorią. Z tyłu okrągła przeszlona puszka na relikwie otoczona wieńcem róż.